

ljana 1959; MS — M. Mikeln, *Strip strup — denarja kup*, Ljubljana 1964; MŠ M. Malenšek, *Se bo kdaj pomlad*, Ljubljana 1957; OL — A. Ocvirk, *Literarni zapisi*, Ljubljana 1955; P — F. Prešeren; PO — I. Pregelj, *Otroci sonca*, Ljubljana 1960; PS — B. Paternu, *Slovenska proza do moderne*, Koper 1957; PZ — E. Peroci, *Za lahko noč*, Ljubljana 1964; R — Razgledi; RS — A. Rebula, *Senčni ples*, Ljubljana 1960; S — *Slovar slovenskega knjižnega jezika*, Ljubljana 1970; SB — A. Bajec, R. Kolarič, M. Rupel, *Slovenska slovnica*, Ljubljana 1956; SČ — D. Smole, *Črni dnevi in beli dan*, Maribor 1958; SO — B. Smolnikar, *Otroško življenje teče dalje*, Ljubljana 1965; SP — *Slovenski pravopis*, Ljubljana 1962; SV — S. Suhadolnik, *Vendar in sorodne vezniki*, JiS, Ljubljana 1957; SM — B. Skerlj, *Misleči dvoonožec*, Ljubljana 1965; SS — R. Šeligo, *Stolp*, Ljubljana 1966; ŠV — J. Šolar, *Veznik in*, JiS, Ljubljana 1959; TP — J. Trdina, *Peter in Pavel*, Ljubljana 1884; TS — J. Toporišič, *Slovenski knjižni jezik*, IV, Maribor 1970; TSt — J. Toporišič, *Stilska vrednost slovenskih veznikov*, RZZSF, Zagreb 1964; VC — P. Voranc, *Črne pike v snegu*, Ljubljana 1968; VJ — P. Voranc, *Jamnica*, Ljubljana 1956; VL — J. Vidmar, *Literarne kritike*, Ljubljana 1951; ZM — P. Zidar, *Marija Magdalena*, Maribor 1968; ZT — P. Zidar, *To in še pismo (sv. Pavel)*, Ljubljana 1965.

CHR. S. STANG, LEXIKALISCHE SONDERÜBEREINSTIMMUNGEN
ZWISCHEN DEM SLAVISCHEN, BALTISCHEN UND GERMANISCHEN

Norveški jezikoslovec Chr. S. Stang je bil doslej najbolj znan po primerjalni slovnici baltskih jezikov in delih o bsla. glagolu, sla. akcentuaciji idr. Mimo njih ne more nihče, ki se ukvarja z baltoslovlavistiko. V svoji najnovejši knjigi pa se ukvarja z balto-slovansko-germanskimi jezikovnimi (predvsem leksičnimi) vprašanji. Med ide. jeziki so že zgodaj nastali razločki, ki jih je mogoče opaziti na vseh jezikovnih ravninah, tudi v besedišču. Že Meillet je l. 1908 v svojih *Les dialectes indoeuropéens* opozoril na posebne besedne skladnosti med posameznimi ide. jeziki, tako npr. na besedne skladnosti med italškimi, germanskimi, baltskimi in slovanskimi jeziki, pa tudi na vrsto skladnosti med indoiransko-sla.-balt. jezikovno skupino na eni strani ter germansko-keltsko-italsko (severozahodno) na drugi, v knjigi *Le slave commun* pa o podobnostih med sla.-balt. ter germ. skupino. Podobno so menili tudi drugi, npr. Lehr-Splawiński, E. Georgiev.

Že iz Trautmannovega slovarja je razvidno, da je med bsla. in germ. več besednih skladnosti kot med bsla. in drugimi ide. jeziki. Vendar pa Trautmann ni upošteval tistih posebnih baltskih in slovanskih besed, ki niso bile dokazane kot skupno bsla. besedišče. Ugotovil je 168 skladnosti, izmed tega 74 bsla.-germ., 51 balt.-germ. in 43 sla.-germ. V knjigi *Germanic-Balto-Slavic Etyma* (1941) Philipa Schererja je število skladnosti dosti večje, kajti pisec je skušal podati čim več verjetnih skladnosti med temi jezikovnimi skupinami. Stang pa je — nasprotno — skušal podati zbirko najzanesljivejših besednih skladnosti. Ugotovil jih je 188 (povsem zanesljivih ali vsaj zelo verjetnih), od tega jih je v vseh treh jezikovnih skupinah 68, 66 je balt.-germ., 54 pa

sla.-germ. V knjigi obravnava stari besedni zaklad, ne pa kasnejših izposojenk, tj., obravnava besede, ki kažejo enak glasovni razvoj kot iz ide. podedovane, so pa (vsaj po našem današnjem vedenju) omejene le na te tri jezikovne skupine (npr. sl. *mošti*, *mogo* »können«, lit. *māga* »gefällt«, got. *mag* »kann«). Ima pa tudi take, ki ne kažejo ustreznih medsebojnih glasovnih razmerij, pa pri njih ni mogoče domnevati, da so nastale v eni jezikovni skupini in se razširile v drugi dve (lit. *sidābras* — prus. *sirabran* — sl. *srebro* — got. *silubr*). Le redke izmed besed, obravnavanih v posameznih geslih, se povsem pokrivajo. Nekatere imajo le enak koren ali osnovo, druge pa kako le tem trem jezikovnim skupinam lastno tvorbo ali pomen.

Dobra stran tega dela je tudi poskus razvrstitve vsega gradiva v pomenske kroge; ti so: 1. poljedelska terminologija (npr. lit. *rugiai*, sl. *rž*, st. nord. *rugr*); — 2. poimenovanja za živali in rastline (npr. sl. *mol* »molj«, got. *malo* »molj«; lit. *gegužė* »kukavica«, st. rus. *žegzica*, st. nord. *gaukr*); — 3. poimenovanja za nekatere naravne pojave (npr. sl. *mlnii* »strela«, prus. *mealde*, st. nord. *Mjöllnir* »Thorovo kladivo«, sl. *dž* »dež«, norv. dial. *dusk* »pršavica«); — 4. poimenovanja za dele rastlin, iz katerih je mogoče izdelovati orodja (npr. lit. *stābaras* »suha drevesna veja, suho steblo«, sl. *stobor*, norv. dial. *stavar* »štor«); — 5. poimenovanja orodij, snovi, pojmov iz obrti, predmetov za vsakdanjo rabo ter glagoli s takšnimi pomeni (npr. prus. *dalptan* »prekop, presek«, sl. *dlat* »dlet«, rus. *dolbit* »dolbsti, kopati«, ags. *delfan* »grebsti, kopati«); — 6. nekaj poimenovanj za pojave iz družbenega življenja (lit. *draūgas* »tovariš«, sl. *drug*, *družina* »tovarišija« / rus. »bojna četa, telesna straža«, got. *driugan* »vojevati«, *gadrauhts* »vojak«, st. nord. *dróttinn* »poglavar, knez«); — 7. poimenovanja izdelkov (lit. alūs »pivo«, rsl. *ol*, st. nord. *ol*); — 8. nekaj imen za dele telesa (sl. *rebro*, stvn. *ribbi*); — 9. nekaj besed, ki jih ni mogoče uvrstiti v nobeno naštetih skupin (lit. *dabà* »narava, značaj«, sl. *podoba* »lepotičje«, *podobiti* »prilagoditi«, got. *gadaban* »pristajati, prilegati se«); — 10. mnogi pridevniki (sl. *gol*, let. *gāls* »gladek«, stvn. *kalo* »plešast«); — 11. posamezni členki (lit. *jau* »že«, sl. /j/u/ž/e/, got. *ju*); — 12. posamezni števniki; 13. glagoli, ki nadomeščajo stare spregatvene tipe (npr. atematske).

Pisec je ob tem gradivu ugotovil, da skoraj ni skupnih besed za religiozne pojme in abstrakta, imen za sorodstvo pa sploh ne. Tudi poimenovanja za telesne dele so zelo redka, nekoliko večje je število skupnih poimenovanj za rastline, živali, vrste tal in naravne pojave; te besede govore o starem sosedstvu. Skupnih poimenovanj za poljedelske in družbene pojave je malo, čeprav so zadnji pomembni. Veliko je število skupnih poimenovanj za preproste pripomočke in predmete iz lesa ter za preprosto delovanje z njimi. Sem šteje še vrsta skupnih besed iz raznih obrti. Po piščevem mnenju pričajo o tesnih medsebojnih zvezah njihovih uporabnikov v vsakdanjem življenju. Iz teh besed je težko sklepati, ali gre za mlajše ali starejše od onih, ki pripadajo »severozahodnemu« besedišču. Tudi ni nujno, da bi šlo za dve ločeni obdobji, verjetno pa je vendarle, da je »severozahodni« besedni zaklad starejši od bsla.-germ. Obravnavane besede, sklepa pisec, še ne pomenijo, da bi Balti, Slovani in Germani v tem času imeli primitivnejšo materialno kulturo kot druga ide. ljudstva, temveč kažejo, da je med njihovimi predniki

obstajala posebna, tesna povezava, kar zadeva preproste predmete in priprave za vsakdanjo rabo.

Tej obravnavi sledita še dva ekskurza, potem pa register sla. besed. Pisec pri ide. skupini *sk' ugotavlja, da se je v začetku besede razvila v sla. s, balt. š. let. s, v sredini besede pa je dala sla. -sk-, balt. -šk-. Govori tudi o priponi -e/oro, -oro in opozarja, da (čeprav ne pripada nobeni natančno določeni pomenski skupini v ide.) v balt., sla. in germ. pogosto nastopa v poimenovanjih za »hrib, grba; veja, steber«.

Ker je pisca zanimal predvsem skupni besedni zaklad, se je ukvarjal s posamezno besedo le toliko, da so postala medsebojna razmerja po glasoslovni in pomenski plati jasna in v skladu s prizanimi dognanji. Gradivo je skrbno zbrano in preštudirano, s stališča razmerij med balt., sla. in germ. jeziki (tako je treba delo tudi ocenjevati) pomeni odličen prispevek. Kasnejše raziskovanje bo morda še kaj dodalo, vendar se zdi, da bodo to predvsem dopolnila iz posameznih jezikovnih skupin, ki jih sedanja literatura še ne upošteva. Stang npr. pod geslom lit. *ašerỹs, ešerỹs* »Barsch«, let. *asar/i/s, aseris* podaja tudi germ. primere st. nord. *ogr* »Perca Marina«, st. šved. *agborre*, svrn. *ag* »Perca«. Meni, da spada h korenu *ak'- »oster« (gl. sla. *ostrǫ* in lit. *aš/t/rũs*), in poudarja, da je pomen lat. *perca*, nem. *Barsch* le baltski in germanski. Za to ribo je pri Slovanih najbolj znano ime rus., polj., sln., bolg., sh. *okun*, češ. *okoun*, ki ga izpeljujejo iz besede *oko* (prim. sh. *bulješ*). Toda sla. jeziki poznajo tudi druga poimenovanja, ki so navadno omejena na določen prostor. Najbolj razširjeno je naslednje (navajam po Slovarju nazvanij presnovodnyx ryb SSSR, 1972, str. 235 d. — »Perca Fluviatilis«): rus. *ostrec, ostrečonok, ostričonok, ostričok, ostrjak, ostrjačok, ostrax, strixan* poleg *kostriz* in *kostriš*. Poimenovanje je znano tudi iz drugih sla. jezikov: sln. *ostriz* (po Gutschmannu tudi *ostrež*), sh. *ostrež* (po Skoku tudi *kostreš*), bolg. *kostur*, slc. *ostriež*, pa tudi romunsko *cóstrăș* (iz sh.). Če pustimo ob strani primere s k-, ker jih npr. Skok, ERSIJ II, 65—6 povezuje s *kost* (ne glede na težave, ki jih povzroča ta beseda), moramo priznati, da je pri vseh omenjenih besedah najverjetneje tudi treba izhajati iz korena *ak'-.

Pri geslu lit. *mirgėti* »svetlikati se, mežikati, iskriti se«, *mārgas* »pisan«, rus. *morgatʹ* »mežikati«, polj. *mrugač* sopostavlja st. nord. *myrkr* »temen«, *mjorkvi* »gosta megla«. Izhajati je treba iz *merg-, »migljati«. Ob tem obstaja tudi deblo *merk- (sln. *mrak*, lit. *mèrkti* »zapreti oči«, got. *maurgins* »Morgen«). Te sopostavitve se piscu ne zdijo povsem prepričljive. Domneva, da so Balti in Slovani poznali deblo *merk- za zaznamovanje temnega in *merg- svetlega, lesketajočega se, Germani pa nasprotno. Če sprejmemo to domnevo, potem je težko razložiti mak. *mrglav* »tmuran, mutan (o vremenu)« in iz tega izpeljano *mrglavi se* »mutiti se (o vremenu)« (težko bi bilo iz *magla* s spremembo *mag-* v *mr-g-*), posebno še zaradi ukr. *mergásnuti* »stemniti se, postati mračen/turoben« ali pa sh. oblik *mrɡodan/mrɡodast* »mrk, mračen«, *mrɡodenje* »mračen pogled«, živalskih imen s tem deblom itd. Povsod nastopa kot sinonim za *mrk* in po Skoku (prav tam, II, str. 464) tudi je v zvezi z njim, čeprav mu ta zveza ni popolnoma jasna. Prav te besede bi lahko kazale, da je tudi del Slovanov poznal *merg- (z različnimi prevojnimi stopnjami) v istem pomenu kot Germani.

Posebej je treba poudariti Stangove dragocene opazke ob posameznih geslih, npr.: ob sla. *selo* »dom, vas; njiva, polje« opozarja na podoben razvoj rus. *derevnja* »vas; dial. orna zemlja«, lit. *dirvā* »njiva«. Obravnava tudi sln. *blazina* »strešna greda, prečnik pri saneh, del voza; podzglavnik«, rus. dial. *bolozno* »ploh«, sh. *blazina* »podzglavnik« itd. S slovanskega stališča postanemo pozorni le na nenavaden pomenski razvoj; na podlagi germanskih primerov st. nord. *bjalki* »bruno, prečka«, *bolkr* »razcep, razpotje«, stvn. *balko* »bruno, prečka« in got. *balgs* »cev, meh«, ir. *bolg* »vreča« Stang ugotavlja, da sta obstajali dve debli: *bholg- »bruno, hlod« in **bholg'h*- »podzglavnik, meh«. Prvo je bilo balt.-sla.-germ., drugo je v sla. sovpadlo s prvim, ker sta ide. *g' in **g'h* v sla. dala z (*bolz-), v germ. pa sta se razvijala različno. Pisec je tako z natančno germanistično razčlenbo odkril homonimnost tudi pri sla. *blazini*. Potrdil je misel, da tudi v semantiki veljajo dokaj stroge zakonitosti, vzroke navideznim nenavadnostim v pomenskem razvoju pa je treba iskati drugje.

Ceprav se delo manj spušča v nadrobnosti sla. besedne problematike in zato marsičesa ne obravnava (npr. sln. *škrba* ob sln. *šerba* idr.), slovanski leksikologi tudi mimo njega ne bodo mogli. Njegova posebna vrednost je še v tem, da gradivo kljub svoji trdnosti še kaže na odprta vprašanja in spodbuja k razmišljanju.

Alenka Šivic-Dular

Filozofska fakulteta, Ljubljana

WLADYSŁAW LUBAŚ, SŁOWOTWÓRSTWO POLUDNIOWOSŁOWIAŃSKICH NAZW MIEJSCOWYCH Z SUFIKSAMI -CI, -OVCI, -INCI...

Władysław Lubaś je prikupio obilnu gradu na širini od avstrijske granice do Crnog mora te na jugu dokle dopire makedonski jezik. Ovako velika i raznolika grada nametnula je razradbu brojnih praktičnih pitanja. Davši u Pristupu sažetu ocjenu literature o tom pitanju, u drugom poglavlju slijedi razradba metodologijskih osnova datog djela. Lubaś započinje pravo od početka, tako reći ab ovo. Prvo je pitanje što ga postavlja: što je toponomastički naziv mjesta. Na nj odgovara: »Termin toponomastički naziv mjesta (= n. m.) obično se razumije i definira kao redovan pojam za zemljopisne nazive što se odnose na naseljena mjesta: sela, gradove i gradiće, veća naselja i gradske četvrti. Ali ovakva definicija ima nepotpun karakter, jer je ograničena na nabranjanje stanovitih razreda zbrojeva designata. Njezina bi upotpuna zahtijevala tražiti razlike u jezičnim osebinama između kategorije izraza nazvanih nomina propria i kategorije izraza nazvanih nomina appellativa. Na tu je temu već stvorena golema znanstvena literatura u jezikoslovstvu i filozofiji, ali je do konačna rješenja vjerojatno daleko.

Ali usprkos oprezu pisac označuje te razlike: »Prvo: vlastiti naziv (također i mjesni) razlikuje se od apelativnog ograničenim dosegom opće upotrebe, drugo: na sinkronijskoj ravni za 'leksikalnim onomastičkim magazinom' odrednici pojma 'vlastiti naziv' u opoziciji prema 'običan naziv' (u